

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและ
ครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน
 - 1.1 ความหมายของการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน
 - 1.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน
2. การบริหารการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา
 - 2.2 ความสำคัญของการบริหารการศึกษา
3. การบริหารสถานศึกษา
 - 3.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - 3.2 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา
4. การบริหารงานวิชาการ
 - 4.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
 - 4.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
 - 4.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
5. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตร
6. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 6.1 ความหมายของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 6.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
7. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา
 - 7.1 ความหมายของการวัดผลและประเมินผลการศึกษา
 - 7.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

8. การนิเทศการศึกษา

8.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

8.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาที่เป็นรากฐานของชีวิตและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และผนวกการประถมศึกษากับมัธยมศึกษาเข้าด้วยกันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี เป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่จะสร้างสังคมไทยให้ดีกว่าที่เป็นอยู่อีกด้วย

1.1 ความหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาที่รัฐมีหน้าที่จะต้องจัดให้ประชาชนเพื่อสร้างเอกภาพของชาติ โดยให้สนองต่อความต้องการของประชาชน สำหรับความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความสามารถ มีคุณธรรมและสามารถใช้ความรู้นั้นในการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

กมล สุดประเสริฐ (2541, หน้า 1-2) กล่าวว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาสำหรับทุกเพศ ทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่มีประโยชน์ต่อชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

กรมวิชาการ (2541, หน้า 1-2) กล่าวว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานคือ การศึกษาเพื่อชีวิตที่มีคุณภาพของประชาชนไทย ช่วยให้ประชาชนมีคุณธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2542, หน้า 2-5) กล่าวว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาที่จำเป็น ที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐาน และฐานที่แข็งแรง มั่นคง เพียงพอกับการดำรงชีวิตที่ดีในวันข้างหน้า 2.อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

3.สามารถประกอบภาระงาน อาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้ และ4. สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า ตลอดจนมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชนสังคม และประเทศชาติ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี หมายถึง การศึกษาที่เริ่มจาก ชั้นประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาปริญญาตรี อีก

ทั้งยังสอดคล้องกับพระราชโองการที่ประกาศเป็นการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ที่ว่า ให้มัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) ได้กำหนดไว้ในมาตรา 4 ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐาน และมีฐานที่แข็งแรง มั่นคงเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สามารถประกอบภาระงาน อาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า ตลอดจนมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชนสังคม และประเทศชาติได้อีกด้วย

1.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของประชาชน เพราะมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ซึ่งได้มีผู้ให้ความคิดเห็นและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 15) กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ในนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ไว้โดยสรุปว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นปัจจัยที่จำเป็นและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัจจัย 4 เพราะการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถที่จะใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี และด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่ทำให้มนุษย์รู้จักช่วยกันทำนุบำรุงสังคมของตนให้คงอยู่ได้อย่างสงบสุข และมีคุณภาพ หากบุคคลผู้ใดไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน บุคคลนั้นจะเป็นผู้ผิดปกติ ต้องมีความเป็นอยู่ที่เดือดร้อนลำบาก ไม่มีศักดิ์ศรี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอีกด้วย

ศุภวรรณ นิตสุวรรณ (2548, หน้า 3) กล่าวว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งของมนุษยชาติ หากเปรียบเทียบการรับการศึกษาเป็นความยากจนขาดแคลนแล้ว กล่าวได้ว่า ความยากจนทางสติปัญญานั้นทำให้มนุษย์เดือนร้อนได้มากกว่าความยากจนทรัพย์สินหลายเท่าตัว

สรุปได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ซึ่งจำเป็นต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพราะการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่มนุษย์ใช้สำหรับการปฏิสัมพันธ์ด้านต่างๆ ที่มีคุณภาพระหว่างคนในสังคมเป็นอย่างดี

ฉะนั้น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาซึ่งต้องจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีประสบการณ์ด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนมีความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

2. การบริหารการศึกษา

ในปัจจุบันการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย รวมทั้งมีการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนให้เป็นอย่างดีต่อเนื่อง ในกระบวนการพัฒนาทั้งครูและการจัดการเรียนการสอนต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดีในการบริหารการศึกษา อีกทั้งยังได้กระจายอำนาจลงไปเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงความหมายของการบริหารการศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

2.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา เป็นสาขาของการบริหารทั่วไป ซึ่งวิวัฒนาการมาจนเป็นการบริหารที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากที่กล่าวมาข้างต้น

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ (2542, หน้า 6 อ้างอิงใน ชิตณรงค์ ขตัญญู, 2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่

อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542, หน้า 1 อ้างใน ชิตณรงค์ ขตภูเขียว, 2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกัน ดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษา ไว้ว่า การศึกษา คือ การเล่าเรียน ฝึกฝน อบรมให้คนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการดำรงชีพ

หวน พิณรุฬพันธ์ (2548, หน้า 2) ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน

2.2 ความสำคัญของการบริหารการศึกษา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพ ทำให้คนมีอาชีพและมีพฤติกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษา ดังนี้

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2542) นำคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ซึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า เป็นเครื่องมือที่ทำให้คนมีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพช่วยเหลือตนเอง และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 5) กล่าวว่า

1. การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้ความชำนาญ สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพการงานในสังคม
2. การศึกษาช่วยอบรมบ่มนิสัยที่ดีของคนให้อยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยสร้างนิสัยที่ดี

3. การศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม
4. การศึกษาช่วยให้คนรู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามในสังคม
5. การศึกษาทำให้คนมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายข้อบังคับของบ้านเมือง และปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองดีในสังคม
6. การศึกษาทำให้คนมีสำนึกเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสมบัติ

ลัดดา สุวรรณกุล (2544, หน้า 1) กล่าวว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการในการสร้างบุคลากรและความสามารถของบุคคลและการนำประโยชน์จากวัสดุสิ่งของอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพและไม่เพียงแต่พัฒนาเยาวชนของชาติเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งในการพัฒนาบุคลากรต่างๆ ของโรงเรียนด้วย

จากที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นไม่ว่าสังคมใดหรือประเทศใด ย่อมให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับประชาชน

ฉะนั้น การบริหารการศึกษา จึงเป็นการจัดการศึกษาสำหรับประชาชน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนในสังคมในด้านต่างๆ โดยจะต้องกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. การบริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาชนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ นับได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถอย่างเพียงพอต่อการบริหารสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับประชาชนด้วย

3.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาระดับต่างๆ ปฏิบัติตามนโยบายของแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) มาตรา 4 ได้ให้ความหมายสถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานทางการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 8) กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน

ประยูร แจ่มจำรัส (2548, หน้า 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง ภารกิจหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่ผู้บริหารดำเนินการอยู่ในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

โดยสรุปแล้ว การบริหารสถานศึกษา หมายถึง ภารกิจหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3.2 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา

ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษาและระดับของกาจัดการศึกษาแต่มักจะคล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันในรายละเอียดของหน้าที่ในแต่ละภารกิจ ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจเกี่ยวกับภารกิจสถานศึกษาไว้ ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 64) ได้กล่าวไว้ว่า ขอบเขตของงานบริหารสถานศึกษา ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษากำหนดไว้มี 6 งาน คือ

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานบริหารบุคลากร
3. งานบริหารธุรการ
4. งานบริหารอาคารสถานที่
5. งานบริหารกิจการนักเรียน
6. งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 34) ได้กำหนดขอบข่ายและกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา ไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. การบริหารวิชาการ
2. การบริหารงบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารทั่วไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 1) กล่าวว่า การให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา งานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร แยกเป็น 7 ประเภท คือ

1. การบริหารงานวิชาการ
2. งานบริหารบุคลากร
3. งานบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา
4. งานบริหารการเงิน
5. งานบริหารอาคารสถานที่
6. งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน
7. งานบริหารทั่วไป

หวน พิณรุฬันธ์ (2548, หน้า 7) ได้กล่าวว่า ภารกิจในการบริหารศึกษา หรืองานบริหารการศึกษา โดยทั่วไปจำแนกออกเป็น 5 ประเภทด้วยกัน คือ

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานธุรการ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารกิจการนักเรียน
5. การบริหารงานด้านความสัมพันธ์ชุมชน

จากขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป สำหรับการบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญ และใส่ใจในรายละเอียดในการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างมาก เพราะเป็นงานที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้

กล่าวโดยสรุปคือ การบริหารสถานศึกษา เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแผนที่วางไว้ และเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามขอบข่าย/ภารกิจสถานศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก คณะผู้วิจัยจึงขอศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

4. การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

4.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

จากการศึกษาเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาแล้วจะเห็นว่างานวิชาการนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญหนึ่งของการบริหารสถานศึกษา ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 68) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา หมายถึง การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน รวมถึงการศึกษาหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การนำแผนการสอนไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนิเทศ และการประเมินความพร้อม

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 6) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหลังนั้น ประกอบด้วยงานหลายๆ ด้าน ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแนวความคิดในการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ร่วมกับสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดขึ้น งานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ให้นั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติจริง ฯลฯ งานเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน ที่หันมาเน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่เน้นการใช้ข้อทดสอบแต่เพียงอย่างเดียว เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีงานอีกหลายๆ ด้านที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งรวมเรียกงานทั้งหมดนี้ว่า งานวิชาการ

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา จึงหมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 4) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการและการอำนวยการทางวิชาการในสถานศึกษาตามสภาพที่เป็นอยู่จริง

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนและงานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาให้มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้การสนับสนุนในด้านนี้อย่างต่อเนื่อง

4.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปให้สถานศึกษาไปสู่มาตรฐานและมีประสิทธิภาพด้านวิชาการ ซึ่งได้มีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 65) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษา ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ให้ความสำคัญต่องานวิชาการมาก หน้าที่ของโรงเรียนคือ การให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ แต่การที่โรงเรียนจะสามารถทำหน้าที่ด้านนี้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญแก่งานวิชาการและเข้าใจขอบเขตของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างดี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการในสถานศึกษาไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

เชนต๋ฟรังซีสซาเวียร์คอนแวนต์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า ผู้บริหารการศึกษาทุกคน ต้องรับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของสถานศึกษา คือ การให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ ผู้บริหารทำงานร่วมกับครู กระตุ้นเตือนครู ให้คำแนะนำครูและประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการงาน

กล่าวโดยสรุปคือ งานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักและเป็นตัวชี้วัดความสามารถและความสำเร็จของผู้บริหาร

4.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักของสถานศึกษา และมีขอบข่ายค่อนข้างกว้าง แต่จะมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันคือ การพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะงานด้านวิชาการ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

นิพนธ์ กิनावงศ์ (2543, หน้า 65) ได้กล่าวถึงงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการที่สำคัญยิ่งมีดังนี้

1. งานด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน
2. งานด้านปรับปรุงการเรียนการสอน
3. งานด้านการวัดผลและประเมินผล

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร ได้แก่ การจัดทำแผนการเรียนงานดังต่อไปนี้
 - 1.1 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ
 - 1.2 การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้
 - 1.3 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.4 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
2. การบริหารการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำแผนการเรียนงานดังต่อไปนี้
 - 2.1 การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
 - 2.2 การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.3 การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา
 - 2.4 การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน

- 2.5 การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนโดยการนิเทศ
ภายใน
3. การบริหารการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การจัดทำให้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้
- 3.1 การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้
- 3.2 การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลการ
เรียนรู้
- 3.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและ
เครื่องมือที่ได้กำหนดไว้
- 3.4 การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่กระทรวง/กรม/หน่วยงานต้นสังกัด
กำหนดไว้
- 3.5 การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน
- 3.6 การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดทำให้มีการดำเนินงาน
ดังต่อไปนี้
- 4.1 การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุก
คนร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน
- 4.2 การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน
- 4.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่าง
สม่ำเสมอ
- 4.4 การร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น
5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ได้แก่ การจัดทำให้มีการดำเนินงาน
ดังต่อไปนี้
- 5.1 การวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากร
- 5.2 การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากรเป็นระยะๆ
- 5.3 การควบคุมดูแลให้การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรเป็นไปตามที่ได้
กำหนดไว้
6. การบริหารการวิจัยและพัฒนา วิชาการ ได้แก่ การจัดทำให้มีการดำเนินงาน
ดังต่อไปนี้

6.1 การทำความเข้าใจและส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการ
เรียนรู้ของผู้เรียน

6.2 การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องร่วมกันในสถานศึกษา

6.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ

7.1 การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่เป็นการสนับสนุนงานหลักที่กล่าวใน
หัวข้ออื่นๆ

7.2 การกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่จะดำเนินการให้เหมาะสมกับ
การพัฒนาผู้เรียน

7.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดในข้อ 7.1
และ 7.2

8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ วิชาการ ได้แก่ การจัดทำ
การดำเนินงานดังต่อไปนี้

8.1 การกำหนดข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมด

8.2 การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศตามช่วงการ
ดำเนินงานแต่ละงานให้เหมาะสม

8.3 การควบคุมดูแลส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศให้ตรงกับ
สิ่งที่กำหนดและช่วงเวลาตามข้อ 8.1 และ 8.2

8.4 การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานในข้ออื่นๆ

9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา วิชาการ ได้แก่ การ
จัดทำมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

9.1 การกำหนดหัวข้อประเมินผลงานจากงานที่กล่าวแล้วในข้อ 1-8

9.2 การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน

9.3 การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมินตามที่กำหนดใน
ข้อ 9.1 และ 9.2

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 35-36) ได้กำหนดขอบข่าย/ภารกิจของ
งานวิชาการไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ คองค์กร หน่วยงาน

และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 71) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 3) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงาน
วิชาการไว้ดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่
 - 1.1 แผนปฏิบัติงานวิชาการ
 - 1.2 โครงการสอน
 - 1.3 บันทึกการสอน
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่
 - 2.1 การจัดตารางสอน
 - 2.2 การจัดชั้นเรียน
 - 2.3 การจัดครูเข้าสอน
 - 2.4 การจัดแบบเรียน

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน

2.6 การฝึกงาน

3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่

3.1 การจัดสื่อการเรียนการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด

3.3 การนิเทศการสอน

4. การวัดผลและประเมินผล

สมเด็จพระสังฆราช (2546, หน้า 303) ได้กล่าวถึงขอบข่ายภารกิจไว้ในแนวทางการบริหาร และจัดการศึกษาตามกรอบการกระจายอำนาจของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
5. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

ทวน พิณรุฬห์ (2548, หน้า 7) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ

1.การเรียน การสอน การนำหลักสูตรไปใช้ การทำแผนการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน

2. การใช้สื่อการสอน

3. การประเมินผลการวัดผล

4. การนิเทศการสอน

จากขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ จะเห็นว่าแต่ละสถานศึกษาจะมีจำนวน ขอบข่ายในการบริหารไม่เท่ากัน แต่จะมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งงานหลักที่แต่ละสถานศึกษาจะต้อง ดำเนินการเหมือนกันจะมีเพียงไม่กี่ด้านเท่านั้น

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง กับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งจะกำหนดขอบข่ายไว้คล้ายๆ กัน โดยคณะผู้วิจัยเห็นว่างานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการศึกษา และการนิเทศการศึกษา เป็นงานที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 จะต้องให้ความสำคัญและดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและสถานศึกษา และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

5. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเป็นเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

5.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 65) กล่าวว่า แต่ในความหมายทั่วไป หลักสูตรมักจะหมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการศึกษาของผู้เรียน โดยมีความมุ่งหมายเนื้อหารายวิชา และกระบวนการเรียน การสอน เช่น หลักสูตรระดับประถมศึกษา หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

วนิดา นาคอ่อง (2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ไว้ว่าหมายถึง การจัดให้มีการส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตร โคนจัดให้มีเอกสารหลักสูตร ให้มีการฝึกอบรม ให้มีการประชุมการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ก่อนเปิดภาคเรียน การติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยการตรวจบันทึกการสอน การพัฒนาหลักสูตรได้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น การประเมินผลด้านการนำหลักสูตรไปใช้ในรูปคณะกรรมการโรงเรียน

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 10) กล่าวว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียนที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียนเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายการศึกษา คือ ความรู้ ทักษะและเจตคติที่สำคัญแก่ชีวิต

ศุภวรรณ นิตสุวรรณ (2548, หน้า 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ การสังเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลาง ของกระทรวงศึกษาธิการและข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น แล้วนำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาจัดทำหลักสูตรแล้วนำมาทดลองใช้และมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การพัฒนาเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการส่งเสริมให้ครูได้ศึกษา วิเคราะห์หลักสูตร โดยจัดให้มีเอกสารหลักสูตร ทั้งนี้ อาจทำโดยการฝึกอบรม การประชุมวางแผน ตลอดจนมีการประเมินและติดตามผลด้านการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำมาปรับปรุงต่อไป

5.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษานับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่จะต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีผู้ให้แนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 65) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพของสังคม โดยการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการสอนหรือประมวลการสอนในรายวิชาต่างๆ ขึ้นใช้เอง อย่างไรก็ตามการจัดทำแผนการสอนและประมวลการสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายในหลักสูตรด้วย

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9-10) ได้ให้หลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตรแก่นกลางระดับประเทศ
2. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้
3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
4. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สาระแก่นกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 72) ได้กำหนดขอบข่ายการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารไว้ดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชน และสังคมตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

3. นิเทศเพื่อการพัฒนาการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา

4. ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานผลให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

วรรณภา โพธิ์ศรี (2546, หน้า69) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรสถานศึกษา

3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา

4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้

5. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ

6. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

สมเดช สีแสง (2546, หน้า 304) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม และเป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. นิเทศการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา
3. ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานผลให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. จัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

4. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้

5. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ

6. กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้

7. จัดทำหน่วยการเรียนรู้

8. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์

9. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสารต่างๆ

10. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

11. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

12. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

13. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการสอนหรือประมวลการสอนในรายวิชาต่างๆ ขึ้นใช้เอง

14. พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพของสังคม

15. จัดประชุมวิชาการเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

16. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทางวิชาการ เริ่มจากกระบวนการวางแผน ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิมให้มีความเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่ในการสนับสนุนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ทั้งนี้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การเรียนการสอนเป็นงานที่สำคัญและเป็นงานหลักของสถานศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญและมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อยู่เสมอ

6.1 ความหมายของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการและงานวิจัยของหลายๆ ท่าน ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

วนิดา นาคอ่อง (2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอน ไว้ว่าหมายถึง การปรับปรุงพัฒนางานที่เกี่ยวกับการเตรียมการสอน การจัดครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ตามความเหมาะสม จัดครูเข้าสอนแทน การจัดทำตารางสอน การเยี่ยมชั้นเรียน การตรวจบันทึกการสอน การมอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษร การจัดห้องเรียนให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และใช้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ

รุ่ง แก้วแดง (2546, หน้า 104) ได้ให้ความหมายกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 4) กล่าวว่า งานด้านการเรียนการสอน หมายถึง การจัด
ครูเข้าสอน งานจัดตารางสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียน
กระบวนการจัดการเรียนการสอน

ศุภวรรณ นิตสุวรรณ (2548, หน้า 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาการเรียนรู้
หมายถึง การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็น
สำคัญ

สรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาด้านการจัดการเรียน
การสอน การปรับปรุงพัฒนางานที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำแผนการสอน
การมอบหมายงาน การจัดห้องเรียน และการนำผลการประเมินการเรียนการสอนไปปรับปรุง
พัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อครูผู้สอนและ
ผู้เรียน ผู้บริหารเป็นบุคคลหนึ่งที่จะต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มี
การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามที่นักวิชาการได้ให้ความคิดเห็น ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 65) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ประการ
สำคัญในการส่งเสริมให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานให้ดีขึ้น ผู้บริหารจะต้องทำ
ตัวเป็นตัวอย่างที่ดี คือ พยายามปรับปรุงตัวเองในด้านวิชาการอยู่เสมอ โดยผู้บริหารควรปฏิบัติดังนี้

1. การตรวจสอบความเป็นไปเกี่ยวกับการเรียนการสอน ข้อเท็จจริงที่ผู้บริหารต้อง
ตรวจสอบคือ

- 1.1 การตั้งจุดประสงค์ของการสอน
- 1.2 วิธีการสอนและเครื่องใช้ประกอบการสอน
- 1.3 การจัดหน่วยการสอน
- 1.4 ลักษณะของนักเรียนในห้องเรียนนั้นๆ
- 1.5 ผลที่ได้จากการสอนเท่าที่เป็นอยู่

2. การประเมินผล โดยผู้บริหารควรหาทางช่วยครูในการประเมินผลนักเรียน และ
ควรหาทางให้ครูรู้จักประเมินผลงานของตนเอง เพื่อเป็นรากฐานในการปรับปรุงการเรียนการสอน
ต่อไป

3. การช่วยส่งเสริมและปรับปรุง หมายถึง การช่วยปรับปรุงบรรยากาศที่ช่วยในการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เช่น การปรับปรุงห้องเรียน การช่วยให้ครูเกิดความเข้าใจในจุดประสงค์ของการสอนวิชาต่างๆ การช่วยปรับปรุงอุปกรณ์การสอน ฯลฯ

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 10-11) ได้ให้หลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
2. การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชาตามแนวคิดในปัจจุบันต้องทำให้มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง
4. การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน
5. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการเยี่ยมชั้นเรียน หรือการประชุมปรึกษากันเป็นระยะ
6. การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนโดยการนิเทศภายใน การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน หรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม
ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 72-73) ได้กำหนดขอบข่ายการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลาสาระการเรียนรู้และผู้เรียน
3. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้
4. ใช้การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้
5. ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้
6. ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 3) ได้กล่าวถึงการจัดบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การจัดสื่อการเรียนการสอน
2. การจัดห้องสมุด
3. การนิเทศการสอน

จากแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าผู้บริหารควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. รวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
2. กำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน
3. กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
4. จัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน

5. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ

7. ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

8. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครู

9. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

10. ตรวจสอบความเป็นไปเกี่ยวกับการเรียนการสอน

11. ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

12. ปรับปรุงบรรยากาศที่ช่วยในการเรียนการสอน

13. จัดสื่อการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

14. จัดห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย

15. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลาสาระการเรียนรู้และผู้เรียน

16. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้

17. ใช้การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้

18. ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

19. ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งส่งเสริมในด้านสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้

7. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและประเมินผลการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นตัวชี้วัด อีกตัวหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาว่ามีประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาเพียงใด

7.1 ความหมายของการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการและงานวิจัยของหลายๆ ท่าน ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการศึกษาไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 65) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง การเรียนการสอนจะได้ผลเพียงไร หรือบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ย่อมทราบได้จากการวัดผลหรือประเมินผล

วนิดา นาคอ่อง (2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับงานด้านวัดผลและประเมินผลการเรียน ไว้ว่า หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการจัดสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผล การเรียน การจัดทำมีเอกสารและแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การกำหนดระยะเวลา ขั้นตอนและวิธีการในการวัดและประเมินผล การจัดทำหลักสูตรการวัดและประเมินผล การจัดสร้างข้อสอบให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพในรูปคณะกรรมการ วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประชากรในระดับประถมศึกษา มีการติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการจัดทำผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียน ทุกชั้น ทุกคนและทุกกลุ่มประชากร และการนำผลการประเมินมาใช้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผล การเรียน

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 16) กล่าวว่า การวัดผลประเมินผล หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลที่ได้จากการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ซึ่งเกี่ยวกับการวางแผน การจัดทำเครื่องมือวัดผล การกำหนดเกณฑ์ การประเมินผล การนำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเกี่ยวข้องทุกขั้นตอนของการวัดผลประเมินผล เพื่อให้การวัดผลประเมินผลมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารต้องคอยพัฒนา ส่งเสริม กำกับดูแล นิเทศครูผู้สอนให้มีความรู้ ทักษะ เรื่องการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ศุภวรรณ นิตสุวรรณ (2548, หน้า 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงและสามารถเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จากทัศนะของนักการศึกษาพอสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอน และผลการเรียนของผู้เรียน เพื่อนำผลที่ได้นั้นไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

7.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและประเมินผลการศึกษา เป็นการติดตามและควบคุมการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้หลักในการกำหนดหน้าที่ภาระงานของผู้บริหารในการวัดผลและประเมินผลการศึกษาไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2543, หน้า 65) กล่าวว่า หน้าที่ของผู้บริหารในด้านการวัดผล ประเมินผล คือ การส่งเสริมให้ครูรู้จักหลักการและวิธีการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องศึกษาระเบียบการศึกษาต่างๆ เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9) ได้ให้หลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารการประเมินผลการเรียนไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อการพิจารณาในการเตรียมการขั้นต่อไป ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงตัวบ่งชี้ที่กำหนดในมาตรฐานการเรียนรู้ด้วย

2. การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือ และกำหนดวิธีการที่เป็นระบบในขั้นนี้ควรกำหนดช่วงเวลาในการประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างดำเนินการสอน การประเมินปลายภาคเรียนและปลายปีด้วย เพื่อความสะดวกในการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของผู้เรียนและรวบรวมผลงานของผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึก การสังเกต และการรวบรวมผลงานของนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ

4. การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่กระทรวง กรม หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้

5. การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการประเมินที่ควรใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนา ไม่ใช่การตัดสินได้-ตก ของผู้เรียนแต่อย่างใด

6. การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ ทั้งการรายงาน ผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลการศึกษาช่วงปลายปีต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับการ วัดผลและประเมินการศึกษาไว้ดังนี้

1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการ จัดกิจกรรม การเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการ ประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจาก สถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 72-73) ได้กำหนดขอบข่ายการวัดผล ประเมินผล และ การเทียบโอนผลการเรียน ไว้ดังนี้

1. กำหนดระเบียบการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

2. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผล ของสถานศึกษา

3. วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ เทียบโอนผลการเรียนและอนุมัติผล การเรียน

4. จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการช่อมเสริมกรณีที่มี ผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

5. จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

6. มีการเทียบโอนผลการเรียนโดยคณะกรรมการ

7. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

โดยสรุปแล้ว การวัดผลและประเมินผลการศึกษา ถึงแม้ว่าจะเป็นหน้าที่โดยตรงของ ครูผู้สอน แต่ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้ให้ความสำคัญและถือเป็นหน้าที่ในการควบคุม กำกับ

ติดตาม ให้ครูปฏิบัติงานด้านนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสรุปหน้าที่ในด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ชี้แจงให้ครูได้มีความรู้ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล การเรียน
2. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน
3. กำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้
4. ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ตามวิธีการและเครื่องมือที่กำหนดไว้
5. นำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ
6. กำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้
7. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
8. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชา
9. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน
10. พัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน
11. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
12. จัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
13. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลการศึกษา เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และนำผลที่ได้จากการประเมินนั้นมาปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานสูงสุด ตลอดจนควบคุมและดูแลการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามเกณฑ์ของสถานศึกษาอีกด้วย

8. การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นแล้วยังช่วยให้งานด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาอีกด้วย

8.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่งคือ การนิเทศการศึกษา ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 71) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง วิธีการที่ผู้มีหน้าที่พยายามที่จะช่วยพัฒนาครูให้ครูได้ปรับปรุงวิธีการสอน ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่จะพัฒนาเด็กให้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

วนิดา นาคอ่อง (2544, หน้า 12) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครูทุกคนในโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 17-18) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทางวิชาการที่จะทำให้การศึกษารับรู้ตามปรัชญาและเป้าหมายอันพึงประสงค์ เพราะงานนิเทศการศึกษาเป็นแนวทางที่จะช่วยปรับปรุง แก้ไข ริเริ่ม โดยใช้เทคนิคและบริบททางสังคมเป็นแรงจูงใจและกระตุ้นให้ครูเกิดกำลังใจ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการนิเทศและมนุษยสัมพันธ์เข้าช่วยเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญก้าวหน้าทุกวิถีทาง ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ศุภวรรณ นิตสุวรรณ (2548, หน้า 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การติดตามและให้คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา

สุเมธี จันทร์หอม (2549, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่จำเป็นต้องปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา หลักการและหลักนิติศาสตร์ที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ชัด บุญญา (ม.ป.ป, หน้า 44) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินการใดๆ ที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจ และมีกำลังใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานใดๆ ของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานใดๆ ของโรงเรียนและของบุคลากรให้สูงขึ้นและรักษาไว้ จนส่งผลให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้รับประโยชน์จากโรงเรียนทุกฝ่าย อีกทั้งผ่านการประเมินทั้งภายในและภายนอก

ฉะนั้น การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้
นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการ
พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

8.2 หน้าที่ของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการหนึ่ง que ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ
อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนักวิชาการได้ให้แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการนิเทศ
การศึกษา ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 9) ได้กำหนดหน้าที่การบริหารการนิเทศภายใน
สถานศึกษาไว้ดังนี้

1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคน
ร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน ทุกคนจึงต้องร่วมกันคิด
ร่วมกันทำ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ แต่ละคนเป็นผู้นิเทศและผู้รับ
การนิเทศตามความสามารถเฉพาะตัวในแต่ละด้าน

2. การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน วิธีการที่จะไปใช้ควรเป็น
วิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิด การ
แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจจากการอ่าน การค้นคว้า การได้ไปประชุม อบรม สัมมนา ปฏิบัติการ
ในระดับต่างๆ กรสาริตรูปแบบการสอนเพื่อช่วยกันค้นหาข้อบกพร่อง และปรับปรุงให้เป็นรูปแบบ
ของสถานศึกษาร่วมกัน การประชุมระดมสมองที่ไม่ต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันโดยตรง

3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ

4. การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม
กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 36) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับการ
นิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา

2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และ
เหมาะสมกับสถานศึกษา

3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

4. ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการ
นิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา

5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายใน
สถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

สุเมธี จันทร์หอม (2549, หน้า 16) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจในหลักการแนวคิด และกระบวนการนิเทศ
2. กำหนดแผนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นแผนงานหลัก
3. กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ครูเกิดความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
4. อำนวยความสะดวกแก่ศึกษานิเทศก์ประจำโรงเรียนในการปฏิบัติภารกิจการนิเทศ
5. ร่วมวัดผล และประเมินผลการดำเนินงานกับทีมงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

จากแนวทางปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการนิเทศการศึกษาที่นักวิชาการหลายๆ ท่านได้ให้ไว้ นั้น พอสรุปได้ว่า ผู้บริหารควรมีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. กำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ
3. ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
4. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
5. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา
6. ประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
7. ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา
8. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา
9. ศึกษาทำความเข้าใจในหลักการแนวคิด และกระบวนการนิเทศ
10. กำหนดแผนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นแผนงานหลัก
11. กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ครูเกิดความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอน
12. อำนวยความสะดวกแก่ศึกษานิเทศก์ประจำโรงเรียนในการปฏิบัติภารกิจการนิเทศ
13. ร่วมวัดผล และประเมินผลการดำเนินงานกับทีมงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นการกระตุ้นให้ครูได้ใช้เทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ทางการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุง ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการชี้แนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญชม ตีบบุ่ง และคณะ (2545) ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงานและขนาดโรงเรียน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และขนาดโรงเรียน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสิทธิ์ ขาปัญญา และคณะ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ในทฤษฎีของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ทดสอบค่าที ผลการศึกษาพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนพบว่ามีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อธิป อังคสุทธิพงษ์ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน/งานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา/โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน ทราบการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน และทราบสมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียนและครูผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า

สมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สมรรถภาพทางการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนโดยภาพรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กัณหา ปิ่นเงิน และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 4 ในทรรศนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาทรรศนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหาร ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเพื่อเปรียบเทียบทรรศนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหาร ในการทดสอบความแตกต่างรายคู่ระหว่างผู้เรียนกับครู ผู้เรียนกับผู้บริหาร และครูกับผู้บริหาร ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี ได้แก่ ผู้เรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในครั้งนี คือ แบบสอบถามทรรศนะในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเอฟ ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 1 มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบทรรศนะของผู้เรียน ครู และผู้บริหาร พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จักรพันธ์ เตปิน และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ตามทัศนะของครูผู้สอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของครูผู้สอน เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิของครูผู้สอน และเพื่อเปรียบเทียบกระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน จำแนกตามขนาดโรงเรียน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติกระบวนการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน สถิติที่ใช้ในครั้งนี ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ One-way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในทัศนะของครูผู้สอน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามวุฒิการศึกษาของครูผู้สอนโดยภาพรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันทุกด้าน

ทวีศักดิ์ สงวนศรี และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 ประชากร

และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูที่ทำหน้าที่ครูวิชาการ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ และค่าเอฟ ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานการนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานงานการนิเทศภายในโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งจำแนกตาม ประสบการณ์ และจำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ธรรมนิยม เพ็ชรพงษ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในงาน วิชาการของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในงานวิชาการของบุคลากรใน สถานศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการวิเคราะห์ความ แปรปรวนทางเดียว แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ ผลการศึกษาพบว่า การ บริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วม จำแนกตาม ตำแหน่ง มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิติพงษ์ แผงไฉน และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาสภาพและปัญหากระบวนการ นิเทศภายในของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพและปัญหากระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเอฟ ผลการศึกษาพบว่า มีสภาพกระบวนการนิเทศภายใน อยู่ในระดับมาก มีปัญหากระบวนการนิเทศภายในอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบสภาพและ ปัญหากระบวนการนิเทศภายใน จำแนกตามขนาดโรงเรียน วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ ปฏิบัติงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ประวิทย์ นาคณาคุปต์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงาน ของผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อ ศึกษาปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร และเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร ประชากรและ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก ใน 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป สถิติที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีปัญหาการบริหารงานโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ฐิติสิริ บุรณารมย์ และคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเอฟ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินงานการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงาน จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกัน และจำแนกตามตำแหน่งโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับผลการเปรียบเทียบที่มีต่อระดับปัญหาการดำเนินงานจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกัน และจำแนกตามตำแหน่งโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ประยูร แจ่มจำรัส (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามภารกิจสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามภารกิจสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามสภาพส่วนบุคคล ตอนที่ 2 สอบถามระดับการปฏิบัติงานตามภารกิจ 4 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที ค่าเอฟ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีวุฒิการศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงาน

ตามภารกิจสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม ทั้งในภาพรวม และรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีสถานศึกษาแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามภารกิจสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครปฐม ทั้งในภาพรวม และรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.5

เรื่องเขต อุดทนต์ (2548) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูใน 4 ด้าน เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำแนกตามตำแหน่งและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งโดยรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับงานบริหารทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทุกด้าน การเปรียบเทียบโดยเขตพื้นที่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

วรรณิ เรื่องโสภณ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล เพื่อเปรียบเทียบการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล ทั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล เป็นแบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบที ผลการศึกษาพบว่า การบริหารของผู้บริหาร

โรงเรียนตามทัศนะของบุคลากรทางการศึกษาเทศบาลสังกัดเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ด้านวิชาการ และด้านบริหารงานบุคลากรอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณและด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ศุภวรรณ นิตสุวรรณ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับระดับการจัดการศึกษาของโรงเรียน สถานที่ตั้ง ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานฯ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในครั้งนี้ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก 9 ด้าน มีเพียง 3 ด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ตามเขตที่ตั้งพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 12 ด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นตามระดับการศึกษา พบว่า มี 2 ด้าน ที่แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และด้านนิเทศการศึกษา

จิรัตติกาล ส่งศรี และคณะ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเอฟ และทดสอบความแตกต่างรายคู่ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมบุรณ์ บุญยงค์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา
การนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารในสถานศึกษา
ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหการนิเทศการศึกษาของ
ผู้บริหารในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ทั้งนี้
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติ
ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความ
แปรปรวนแบบทางเดียว และทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ ผลการศึกษาพบว่า
การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
และ 5 รายการมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับคือ การพัฒนากลุ่ม การพัฒนา
บุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การให้ความช่วยเหลือครู และการวิจัยเชิงปฏิบัติ ผลการเปรียบเทียบ
การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่โดยภาพรวมไม่
แตกต่างกัน ส่วนรายด้านพบว่า ด้านการช่วยเหลือครูโดยตรงในสถานศึกษาขนาดเล็กมีการนิเทศ
น้อยกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวมาพิจารณาได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่
มีประสบการณ์การบริหาร วุฒิศึกษา และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีการบริหารงานทั้ง
แตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณานำตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษา
คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และขนาดโรงเรียน กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตั้งเป็น
สมมติฐานการวิจัย เพื่อทดสอบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือ
ตอนล่าง มีการบริหารงานวิชาการ ภายใต้ 4 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และการนิเทศการศึกษา ว่ามีความ
แตกต่างกันหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ผู้บริหารการศึกษา
ตลอดจนหน่วยงานพัฒนาผู้บริหารการศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ได้ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน
ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น